

PRESERVING AND PROMOTING THE CULTURAL HERITAGE VALUES OF THAI ETHNIC GROUP IN QUAN SON DISTRICT, THANH HOA PROVINCE IN ASSOCIATION WITH TOURISM DEVELOPMENT

Vu Thi Dung

Thanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: vuthidung@dvttd.edu.vn

Received: 29/8/2023; Reviewed: 06/9/2023; Revised: 07/9/2023; Accepted: 12/9/2023; Released: 30/9/2023

DOI: <https://doi.org/10.54163/ncdt/209>

Tourism-based economic development is one of the key strategies of each locality. Quan Son district (Thanh Hoa province) with more than 80% of the population is Thai, where there are many festivals and features of Thai ethnic culture. Especially, the Muong Xia festival has been recognized as a national intangible cultural heritage... Therefore, in order to develop the economy in the coming time, the preservation and promotion of the cultural heritage value of the Thai ethnic group in association with tourism development is an important task of the People's Committee of Quan Son district and all levels, branches of the People's Committee of Thanh Hoa province.

Keywords: *The preservation and promotion; The cultural heritage value; Thai ethnic group; Tourism development; Quan Son district; Thanh Hoa province.*

1. Đặt vấn đề

Khai thác giá trị văn hóa trong phát triển du lịch (PTDL) đang là một trong những định hướng PTDL của cả nước nói chung và tỉnh Thanh Hóa nói riêng. Bên cạnh những loại hình du lịch khác thì gần đây du lịch văn hóa được xem là loại sản phẩm đặc thù của các nước đang phát triển, thu hút nhiều khách du lịch quốc tế. Du lịch văn hóa chủ yếu dựa vào những sản phẩm văn hóa, những lễ hội truyền thống dân tộc, kể cả những phong tục tín ngưỡng... để tạo sức hút đối với khách du lịch bản địa và từ khắp nơi trên thế giới.

Quan Son là một trong những huyện miền núi, biên giới nghèo nhất của tỉnh Thanh Hóa, có bề dày lịch sử - văn hoá, điều kiện tự nhiên, phong phú, đa dạng, nơi quy tụ của cộng đồng 4 dân tộc (Thái, Mường, Kinh và Mông), trong đó người Thái chiếm trên 80% dân số. Do vậy, bản sắc văn hoá dân tộc Thái cũng có thể được xem là đại diện cho văn hoá vùng đất này. Trong quá trình phát triển, văn hóa của người Thái ở Quan Son có nhiều nét đan xen, hình thành nên sắc thái địa phương.

Các di sản văn hoá (DSVH) truyền thống đã và đang trở thành nguồn tài nguyên to lớn, tạo động lực PTDL, cải thiện, nâng cao đời sống cho đồng bào dân tộc Thái trên địa bàn huyện Quan Son. Những năm gần đây, Quan Son đang từng bước hoà nhập vào sự phát triển chung của ngành du lịch, bằng các kết nối du lịch nội địa và quốc tế. Với mong muốn

PTDL đời sống của bản làng người Thái được nâng cao, cải thiện rõ rệt, Quan Son đã có nhiều chính sách quan tâm đầu tư phát huy các nguồn lực để đưa huyện trở thành điểm đến hấp dẫn về kinh tế, văn hoá và du lịch. Du lịch phát triển đồng nghĩa với sự giao thoa văn hoá, kinh tế cũng diễn ra mạnh mẽ, nhiều giá trị văn hóa truyền thống của người Thái tại Quan Son đang dần bị mai một, biến tướng.

Mặt khác, hiện nay nguồn tài nguyên thiên nhiên và các giá trị văn hoá phục vụ PTDL ở huyện chưa khai thác nhiều. Vì vậy, để du lịch Quan Son phát triển hơn nữa trong tương lai, ngành du lịch cần dựa vào các yếu tố văn hóa, dựa vào các phong tục tập quán để xây dựng những sản phẩm du lịch đặc thù riêng của huyện nhà. Cần nghiên cứu tính riêng độc đáo, cùng với tài nguyên du lịch khác để “chưng cất” thành các sản phẩm du lịch đặc thù, hấp dẫn, đặc trưng cho Quan Son. Sản phẩm du lịch đặc thù này sẽ sớm trở thành “nội lực” thúc đẩy phát PTDL, kinh tế - xã hội (KT-XH) của huyện.

2. Tổng quan nghiên cứu

Tác giả Hoàng Vinh (1997), đã đưa ra hệ thống lý luận về DSVH, vận dụng những quan điểm về DSVH trên thế giới vào thực tiễn ở Việt Nam. Nghiên cứu đề cập đến vai trò quan trọng của DSVH dân tộc trong việc thể hiện độc đáo, sự đa dạng và sự phong phú của văn hóa nhân loại. DSVH là biểu tượng của sự kết nối giữa quá khứ, hiện tại và tương lai của một cộng đồng dân tộc. Cuốn sách

nhấn mạnh về tương quan tương hỗ giữa việc bảo tồn DSVH và phát triển bền vững. Việc bảo tồn di sản không chỉ góp phần bảo vệ và duy trì giá trị văn hóa, mà còn có thể thúc đẩy phát triển KT-XH và du lịch của các cộng đồng dân tộc. Trong đó, bảo tồn DSVH không nhất thiết phải xung đột với quá trình phát triển kinh tế. Thay vào đó, có thể tìm ra những cách thức tương thích giữa việc bảo tồn và phát triển, đảm bảo rằng cả hai mục tiêu này đều đạt được một cách cân đối. Đồng thời, việc kết nối với cộng đồng địa phương trong quá trình bảo tồn và phát triển DSVH dân tộc là quan trọng. Sự tham gia tích cực của cộng đồng địa phương là yếu tố quyết định trong việc đảm bảo bảo tồn hiệu quả và bền vững cho di sản.

Theo Vĩ Văn Biên (2006), tác giả đã trình bày khái quát về tộc người Thái ở Thanh Hóa và Thanh Hoá; các nét văn hoá đặc trưng của người Thái như: Văn hóa ẩm thực; làng bản - nhà cửa; trang phục; công cụ lao động và phương tiện vận chuyển... Cuốn sách nêu rõ mối liên hệ chặt chẽ giữa văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần của người Thái. Sự phát triển của văn hóa vật chất thường phản ánh những giá trị, tình cảm và quan niệm tâm linh của cộng đồng. Nghiên cứu cũng đặt ra nhiều câu hỏi về việc bảo tồn và phát triển văn hóa vật chất của người Thái trong bối cảnh thay đổi hiện đại.

Tác giả Cẩm Trọng - Phan Hữu Dật (1995) đã công phu nghiên cứu, trình bày văn hóa của người Thái. Cuốn sách là nguồn tư liệu quý, có giá trị khi nghiên cứu về người Thái ở Việt Nam đã tiến hành nghiên cứu công phu và nghiêm túc để hiểu rõ hơn về các khía cạnh văn hóa, đời sống và truyền thống của cộng đồng người Thái, tập trung vào sự tương tác giữa người Thái và môi trường tự nhiên, giải thích cách môi trường đã ảnh hưởng đến cách sống, văn hóa và nghệ thuật của họ. Công trình này cũng nghiên cứu về tôn giáo và tín ngưỡng của người Thái, với việc chú trọng vào tín ngưỡng tâm linh, tín ngưỡng thần linh và các nghi lễ tôn thờ tổ tiên.

Tác giả Vương Anh (2001) đã phân tích về cội nguồn dân tộc Thái; kho tàng văn hóa phi vật thể; tiếp tục phát triển đời sống văn hóa xây dựng môi trường xã hội nhân văn ở bản Thái xứ Thanh.

Ngoài ra, còn có một số công trình, luận án khoa học, luận văn nghiên cứu về văn hóa người Thái khác... Như vậy, có thể thấy có nhiều công trình nghiên cứu về văn hoá người Thái tại Việt Nam, cũng như văn hoá người Thái tại Thanh Hoá và có một số công trình nghiên cứu về vấn đề PTDL dựa trên giá trị văn hoá truyền thống của người Thái. Tuy nhiên, chưa có nghiên cứu cụ thể nào về việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hoá của người Thái tại huyện Quan Sơn - tỉnh Thanh Hoá gắn kết với PTDL. Bởi vậy, để phục vụ phát triển KT-XH thông

qua du lịch thì việc nghiên cứu có hệ thống về giá trị văn hoá, việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hoá của người Thái tại Huyện Quan Sơn, tỉnh Thanh Hoá là rất cần thiết, làm cơ sở cho việc hoạch định chính sách phát triển ở địa phương.

3. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp tiếp cận: Bài viết sử dụng phương pháp tiếp cận liên ngành văn hoá học, khoa học xã hội, nhân văn để làm rõ giá trị văn hoá của người Thái ở huyện Quan Sơn, tỉnh Thanh Hoá.

Phương pháp nghiên cứu: Bài viết sử dụng phương pháp phân tích và tổng hợp tài liệu thứ cấp về DSVH của người Thái ở huyện Quan Sơn. Bên cạnh đó, còn kế thừa các công trình nghiên cứu về văn hoá của Người Thái ở huyện Quan Sơn nói riêng, tỉnh Thanh Hoá nói chung để làm rõ giá trị văn hoá của người Thái và đề xuất những giải pháp bảo tồn, phát huy các giá trị DSVH của người Thái gắn với PTDL.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Đôi nét về văn hóa của người Thái trên địa bàn huyện Quan Sơn

Cưới hỏi: Cưới hỏi là phong tục độc đáo của người dân tộc Thái, thể hiện rõ nét tinh thần văn hóa cộng đồng. Họ tôn trọng quyền tự do của con cái trong việc tìm hiểu và chọn vợ/chồng. Khi hai bên hợp nhau, người con trai mới nói với bố mẹ và qua nhiều thủ tục, nghi lễ theo luật tục Thái, họ tiến tới hôn nhân. Ông (bà) mỗi trung thực, con cái ngoan ngoãn thường được chọn để đưa ý kiến gia đình bên trai đến nhà gái. Lễ vật và nghi lễ cầu xin sự chấp thuận của nhà gái cũng rất quan trọng. Trong ngày cưới, lễ vật và người tham gia phải đôi, thể hiện lòng trọng đôi với cuộc sống vợ chồng. Mặc dù thay đổi, nhiều yếu tố vẫn giữ nguyên truyền thống, nhưng ngày nay có sự thay thế bằng tiền mặt, thức ăn và một số vật phẩm. Sự giảm bớt vật phẩm không thay đổi vai trò quan trọng của chăn, đệm, váy áo, vải trong ngày cưới, chứng tỏ sự khéo léo và lao động của cô dâu. Quy định trong đám cưới đối với nhà trai trừ ông mối, ông bố và chú rể, còn phải có 20 người đi cùng: gồm 4 chàng trai, 4 cô gái, 4 ông già, 4 bà già và 4 người gánh gạo, gánh bánh cùng trâu, rượu. Cùng với đó bên nhà gái, trừ nàng dâu phải có từ 16-18 người. Tư trang của cô dâu phải do người bên nhà gái mang về, các tư trang đặc thù là một số chăn. Sau hôm cưới, hai vợ chồng trẻ sẽ mang ít xôi cùng trâu rượu về thăm bố mẹ vợ và cúng ma nhà, cuộc sống của đôi vợ chồng trẻ bắt đầu từ đây.

Lễ tết: Trong ngày Tết, không thể thiếu bánh chưng đen trong nền văn hóa của người Thái. Hạt gạo nếp được pha trộn đều với tro cây vừa trở nên đen bóng. Hình dáng vuông vắn, nhỏ gọn của bánh

chưng trắng, và bên trong chứa nhân từ đậu xanh và thịt ba chỉ. Mỗi gia đình thường đóng gói vài chục chiếc bánh chưng, không chỉ để cúng tổ tiên mà còn để tặng biếu người thân và bạn bè quý. Theo quan niệm truyền thống của họ, nếu ai mở ra và tìm thấy chiếc bánh chưng đen đầu tiên, điều này tiên báo một năm đầy may mắn cho người đó.

Thờ cúng tổ tiên: Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên trong văn hóa người Thái đã tồn tại và được bảo tồn qua nhiều thế hệ. Người Thái tin rằng khi một người qua đời, cơ thể tan biến nhưng linh hồn vẫn tồn tại. Tổ tiên được coi là bảo vệ và chăm sóc con cháu trong khó khăn, cố vũ trong thời vui vẻ, và trách phạt trong trường hợp họ vi phạm đạo đức. Vì vậy, mỗi khi có dịp lễ, tết, hoặc khi gia đình gặp khó khăn hoặc vui mừng, người Thái sẽ dựng bàn thờ và làm lễ cúng để mời ông bà tổ tiên tham gia và mang đến những điều tốt lành trong cuộc sống. Đối với người Thái, khái niệm “đám pang” chứa đựng linh hồn của những thế hệ cha ông đã qua đời. Đám pang luôn theo dõi con cháu, đảm bảo họ gặp may mắn và tránh khỏi rủi ro. Thông qua các nghi thức, họ tôn trọng và biết ơn tổ tiên. Trong sinh hoạt hàng ngày, họ thường thể hiện sự kính trọng bằng việc làm lễ cúng trước bữa ăn, khi uống rượu, hoặc trong những dịp quan trọng như lễ cưới, ma chay, cúng ma nhà và các dịp đặc biệt. Việc cúng giỗ được xem là rất quan trọng, không nên bỏ qua. Nếu không làm đúng cách, linh hồn của người đã khuất có thể cảm thấy bất mãn, gây ra rắc rối hoặc ảnh hưởng đến cuộc sống của con cháu. Trong các ngày giỗ tổ tiên, người Thái thường chuẩn bị bàn thờ và gọi tên lần lượt những người đã khuất trong dòng họ. Họ cúng thức ăn và đặt vào lễ nhỏ để tượng trưng cho việc chăm sóc đời sống linh hồn. Ngoài ra, họ cũng thường cúng các thần linh tự nhiên và thần linh núi rừng để mong được bảo vệ và thành công trong cuộc sống. Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên của người Thái còn thể hiện sự nhân văn và quan tâm đến cảm xúc và tình cảm của con người. Điều này thể hiện qua việc duy trì cúng tổ tiên hằng ngày khi gia đình chỉ có con gái. Trong trường hợp này, người con gái sẽ giữ trọng trách thờ cúng bố mẹ mình tại “Hưôn nghe” để thể hiện tôn trọng và quan tâm đến tổ tiên. Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên không chỉ là một phần quan trọng trong đời sống tâm linh của người Thái, mà còn thể hiện tính nhân văn, gìn giữ và truyền dạy giữa các thế hệ.

Trang phục truyền thống: Người Thái là một dân tộc quan trọng về việc mặc đẹp và chăm sóc vẻ hình thức trang phục. Không chỉ trong các sự kiện lễ hội, mà cả trong cuộc sống hàng ngày, trang phục đẹp là điều cần thiết. Mỗi bộ y phục không chỉ thể hiện tình cảm mà còn là niềm tự hào của dân tộc Thái. Trang phục nữ có tầm quan trọng lớn trong

đời sống xã hội người Thái, vừa đáp ứng nhu cầu ăn mặc hàng ngày, vừa thể hiện nét văn hóa độc đáo qua hoa văn trang phục. Bộ trang phục của phụ nữ Thái ở Quan Sơn bao gồm váy, áo, thắt lưng, khăn xéo và các loại trang sức như hoa tai, vòng cổ, vòng tay bằng bạc. Việc thắt lưng “eo kiu meng po” (thắt đáy lưng ong) là một phần quan trọng của việc mặc trang phục, được học từ nhỏ và yêu cầu kỹ thuật quần thắt lưng đúng cách. Trang phục Thái có nhiều đặc điểm đáng chú ý. Áo cóm, một loại áo xẻ vai chui đầu, thân ngắn ngang lưng, thường là màu đen, xanh chàm, nâu nhạt, tay áo dài đến cổ tay. Cạp váy và váy thường là màu đen, có hoa văn được thêu bằng chỉ trắng. Khăn piêu không trang trí toàn bộ khăn, mà tập trung vào hai đầu với màu sắc tươi sáng và hoa văn thể hiện thiên nhiên và văn hóa dân tộc. Sự tinh tế trong trang phục thể hiện trong từng chi tiết như khăn piêu, váy rỗng, cạp váy được thể hiện qua họa tiết và màu sắc khéo léo. Trang phục của người Thái phản ánh cảnh quan và văn hóa đặc trưng của từng khu vực. Các Mường ở Quan Sơn có sự giao thoa văn hóa độc đáo với những chi tiết khác nhau trong trang phục. Cụ thể, phụ nữ ở Mường Xía, Mường Mìn thường mặc chân váy trên mắt cá chân và có nhiều mẫu váy với họa tiết sắc sảo. Người Thái tạo ra các loại thuốc màu từ cây rừng để nhuộm và dệt thành khăn, váy và các loại trang phục khác, với hoa văn mô phỏng thiên nhiên và mối quan hệ với môi trường xung quanh.

Kiến trúc nhà sàn: Kiến trúc nhà sàn truyền thống là một di sản văn hóa nổi bật của người Thái tại Quan Sơn, được khai thác và ứng dụng để phát triển hình thức du lịch cộng đồng. Nhà sàn là ngôi nhà truyền thống của người Thái, với kiến trúc độc đáo. Không giống với nhà sàn của người Thái Đen Tây Bắc, nhà sàn của người Thái Quan Sơn không có khâu cút ở nóc. Thường có 3 gian trở lên, bếp nằm ở góc cuối gần cầu thang phía sau. Mái làm từ cỏ tranh hoặc cọ, và các cây luồng dài và được xử lý kỹ thuật để làm mái. Nhà sàn người Thái Quan Sơn thường đặt bàn thờ ở các vị trí khác nhau tùy theo khu vực. Nhà sàn được xây dựng chắc chắn, đơn giản nhưng mang trong mình ý nghĩa văn hóa lớn lao. Ngôi nhà sàn không chỉ là biểu trưng mà còn là bảo tàng nghệ thuật của người Thái. Dù vẫn còn tồn tại, nhưng ngôi nhà sàn truyền thống đang dần bị thay thế bởi các loại nhà trệt và nhà sàn cải tiến. Thế hệ trẻ thường xây nhà trệt vì tính đơn giản và thuận tiện. Một số ngôi nhà sàn mới vẫn giữ kiểu dáng truyền thống nhưng đã được cải tiến về cấu trúc và vật liệu. Ngôi nhà sàn ngày nay thường có nhiều mái, nóc bằng, và bếp lửa hiện đại.

Ngoài ra, giá trị văn hoá của người Thái tại Quan Sơn còn được thể hiện qua các loại hình nghệ thuật, nghề thủ công truyền thống, ẩm thực...

Các loại hình nghệ thuật như hát múa, dân vũ, diễn xướng ca dao cũng thể hiện sự đa dạng và sáng tạo trong văn hoá người Thái. Các chương trình văn nghệ biểu diễn thường kết hợp nhiều thể loại, từ hát múa, múa trống chiêng, độc tấu nhạc cụ đến ca dao diễn xướng. Nghệ và làng nghề thủ công truyền thống như dệt, nhuộm, làm đồ thổ cẩm cũng đóng góp vào sự đa dạng và phong phú của văn hoá Thái tại Quan Sơn. Về ẩm thực, các món ăn như xôi tím, cá Mát chiên, com lam, mọc, chịn xòm thể hiện sự tinh tế và đa dạng trong chế biến thực phẩm của người Thái. Rượu cần và rượu men lá là món đặc sản không thể thiếu trong bữa tiệc.

4.2. Lễ hội Mừng Xía - di sản văn hoá phi vật thể quốc gia

Lễ hội Mừng Xía diễn ra tại vùng đất thuộc hai xã Sơn Thủy và Na Mèo (Quan Sơn), nơi từng là thủ phủ của Quan châu Xía cai quản 16 mường nhỏ và hai mường kết nghĩa Mừng Bén, Mừng Xôi của tỉnh Hủa Phăn (nước Lào). Ban đầu, nơi đây có tên Mừng Chu Sà, nhưng sau khi quyền lực chuyên giao từ Tạo Mừng Chu Sà sang dòng họ Phạm, nơi này được gọi là Mừng Xía. Với sự xây dựng thủ phủ từ Tư Mã, Mừng Xía trở thành trung tâm phân vinh, giàu có trong khu vực biên giới phía Tây.

Lễ hội Mừng Xía được liên kết với vị thần Tư Mã Hai Đào, người đã có công bảo vệ biên cương, xây dựng vùng đất này. Từ những truyền thuyết, người ta biết rằng Tư Mã Hai Đào là một người tài năng và văn võ song toàn. Ông đã tham gia hội thi võ và chiến đấu với giặc ngoại xâm, đóng góp vào sự bình yên của vùng biên giới.

Lễ hội diễn ra trong 2 ngày (mùng 9 và mùng 10 tháng 2 âm lịch) với các nghi thức tôn kính thần Tư Mã và các hoạt động vui chơi dân gian như hát khặp, đánh trống chiêng, nhảy sạp, tung còn, bắn nỏ, đẩy gậy, kéo co, khua lông, múa Chá, cà kheo...

Lễ hội Mừng Xía thể hiện giá trị văn hóa lâu đời, tri ân công đức của các thế hệ người dân Mừng Xía và tạo cơ hội thể hiện tài năng, năng khiếu nghệ thuật của cộng đồng. Nó giữ vững tinh thần anh hùng của Tư Mã Hai Đào và thể hiện sự gắn kết thân thiết giữa hai quốc gia Việt - Lào qua thời gian.

4.3. Thực trạng bảo tồn và phát huy giá trị văn hoá truyền thống gắn với phát triển du lịch

Trước tình trạng xâm hại di tích lịch sử và danh lam thắng cảnh, UBND tỉnh Thanh Hóa và UBND huyện Quan Sơn đã tăng cường quản lý, bảo quản, tu bổ và phục hồi di tích. Nhiều địa phương đã trùng tu, tôn tạo di tích mà không được cấp phép. Công tác quản lý di tích lịch sử, danh lam thắng cảnh chưa thực hiện đúng quy định pháp luật, dẫn đến

tình trạng tự ý tu bổ, tôn tạo các di tích. Để khắc phục, UBND huyện đã chỉ đạo thường xuyên kiểm tra, thanh tra tại các di tích để ngăn chặn vi phạm. Phòng Văn hoá - Thông tin phải chịu trách nhiệm trước pháp luật và UBND huyện. Các cấp ủy, chính quyền cần tăng cường chỉ đạo, quản lý di sản văn hóa, đồng thời ngăn chặn việc tự ý bảo quản, tu bổ di tích chưa được phép. Trong thời gian qua, UBND Huyện đã tập trung tu tạo di tích đền thờ Tư Mã Hai Đào, di tích cầu Phà Lò và di tích danh thắng động Bo Cúng.

Huyện Quan Sơn đã ban hành nhiều nghị quyết, kế hoạch về PTDL gắn với di tích lịch sử và danh lam thắng cảnh. Quy hoạch PTDL đến năm 2030 đã được phê duyệt, tạo điều kiện cho việc xây dựng các khu du lịch, sản phẩm du lịch, tour du lịch khám phá và trải nghiệm. Du lịch phát triển không chỉ tạo cảnh quan hấp dẫn, mà còn góp phần quan trọng cho tăng trưởng kinh tế của tỉnh. Trong đó, công tác tuyên truyền và nâng cao nhận thức về văn hóa người Thái tại Quan Sơn là nhiệm vụ quan trọng. Các hoạt động tuyên truyền bao gồm tổ chức buổi tuyên truyền, lớp học về văn hoá người Thái, xây dựng trang Facebook về văn hoá người Thái và xây dựng văn hoá cộng đồng bản làng. Bên cạnh đó, Phòng văn hoá và thông tin huyện đã xây dựng chuyên mục, tăng cường thời lượng, nâng cao chất lượng, thường xuyên cập nhật các tin bài tuyên truyền về xây dựng văn hóa, phát triển văn hoá người Thái nhằm giúp nhân dân và cộng đồng các dân tộc hiểu rõ để ngày càng phát huy giá trị văn hoá của mình. Tuy nhiên, hoạt động tuyên truyền và nâng cao nhận thức đang được tiến hành nhưng thiếu sự đổi mới.

Huyện Quan Sơn đã nâng cao việc huy động, quản lý và sử dụng các nguồn lực để bảo vệ và phát huy giá trị DSVH. Nguồn kinh phí từ ngân sách tỉnh còn hạn hẹp, huy động nguồn lực từ xã hội còn chưa hiệu quả, thiếu tập trung vào phát huy trí tuệ cộng đồng là những thách thức cần giải quyết. Công tác thanh tra, kiểm tra việc chấp hành Luật DSVH tại Quan Sơn đã được thực hiện bởi Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hoá, Đội kiểm tra liên ngành, và cơ quan chính quyền địa phương. Công tác quản lý di tích lịch sử - văn hóa có những thành tựu, nhưng vẫn còn hạn chế trong việc tuyên truyền và an ninh trật tự tại các di tích.

4.4. Vấn đề đặt ra

Được sự quan tâm của Đảng và Nhà nước, các địa phương đang dần dần khôi phục các phong tục tập quán và lễ hội, nhằm giữ gìn bản sắc văn hóa của dân tộc mình. Một số hủ tục mê tín dị đoan được loại bỏ, một số lễ tục được cải tiến, nâng cao và chỉ giữ lại những lễ tục mang tính giá trị văn hóa, phù hợp với sự phát triển của xã hội hiện đại... Mặc

dù, sự biến đổi văn hóa trong bối cảnh hiện nay là quy luật tất yếu của sự phát triển xã hội. Tuy nhiên, cần lưu ý rằng, trong dòng chảy tự nhiên của đời sống, dù không có sự can thiệp của quá trình hội nhập thì các đặc trưng văn hóa vẫn cứ biến đổi bởi vì văn hóa không phải là phạm trù bất biến mà nó luôn vận động và phụ thuộc vào sự quyết định của các chủ thể văn hóa.

5. Thảo luận

Để phát huy giá trị DSVH của người Thái trong du lịch hướng tới mục tiêu PTDL trở thành ngành kinh tế mũi nhọn của huyện Quan Sơn thì việc bảo tồn và phát huy giá trị DSVH là rất quan trọng.

Một là, bộ phận quản lý văn hoá của huyện cần phải nhận thức sâu sắc những tác động của các yếu tố đến việc bảo tồn, phát huy và phát triển các DSVH. Đó là các yếu tố thời gian, không gian, khí hậu... (những yếu tố tự nhiên); tâm lý của người dân - chủ thể của DSVH, quá trình đô thị hóa, công cuộc đổi mới, kinh tế thị trường, giao lưu hội nhập với thế giới,... (những yếu tố xã hội). Tùy từng loại di sản văn hóa mà một hay một số yếu tố trên đây sẽ tác động đến DSVH làm cho việc bảo tồn, phát huy, phát triển DSVH gặp nhiều khó khăn...

Hai là, cần phải gắn chặt việc bảo tồn, phát huy và phát triển DSVH trong mối quan hệ với việc phát triển KT-XH bởi người dân vừa là chủ thể của DSVH, vừa là chủ thể của công cuộc xây dựng và phát triển KT-XH hiện nay. Vì vậy, cần phải phát huy cao độ vai trò của người dân trong quá trình bảo tồn, phát huy và phát triển DSVH. Với tư cách là chủ thể của DSVH, người dân luôn luôn có ý thức bảo tồn, phát huy và phát triển các DSVH do mình tạo ra. Do đó, trong quá trình bảo tồn, phát huy, phát triển DSVH, Nhà nước cần phải dựa vào dân, phát huy cao độ vai trò và trách nhiệm của người dân. Theo đó, cần đẩy mạnh xã hội hóa văn hóa trong quá trình bảo tồn, phát huy DSVH.

Ba là, phát triển nguồn nhân lực nhằm thực hiện các mục tiêu bảo tồn và phát huy giá trị văn hoá gắn kết với du lịch. Cụ thể, UBND huyện cần tập trung vào vai trò đào tạo và chuyển giao kinh nghiệm từ những nghệ nhân cao tuổi. Tổ chức các lớp đào tạo truyền nghề, kèm cặp tại nơi sản xuất để truyền đạt kiến thức cho thế hệ trẻ. Đồng thời, sử dụng nguồn lực tài chính để hỗ trợ các nghệ nhân, người có uy tín trong cộng đồng, cấp thôn, bản và cơ sở. Cải thiện đội ngũ giáo viên, tăng cường vai trò họ trong việc duy trì và bảo tồn tiếng nói, chữ viết, trang phục và nghề truyền thống. Bên cạnh đó, cũng cần tập trung vào việc đào tạo hạt nhân trẻ và lâu dài cho con em đồng bào dân tộc thiểu số. Đây là cơ sở để duy trì và phát huy giá trị tiếng nói, chữ viết, trang phục và nghề truyền thống của các dân tộc

thiểu số.

Ngoài ra, UBND huyện cần xây dựng chiến lược đào tạo đội ngũ giáo viên người dân tộc thiểu số để giảng dạy tiếng dân tộc thiểu số ở các trường phổ thông dân tộc nội trú và trường phổ thông trên địa bàn.

Bốn là, đa dạng trong phát triển sản phẩm du lịch. UBND huyện cần triển khai việc nghiên cứu thị trường, nghiên cứu nhu cầu của khách hàng, đặc thù của du lịch văn hoá trong giai đoạn hiện nay. Điều này tạo cơ sở để xây dựng hệ thống sản phẩm du lịch chất lượng cao, phù hợp với từng thị trường mục tiêu. Bộ phận chuyên trách cần phối hợp với các Công ty du lịch để tăng thời gian lưu trú, cần thiết kế các tour đa dạng, kết nối nhiều địa phương, khám phá và trải nghiệm thay vì chỉ tham quan. Cơ sở lưu trú, ăn uống cần được đầu tư, nâng cấp để đảm bảo chất lượng phục vụ vừa mang tính văn hóa địa phương và chuyên nghiệp.

Hướng tới nâng cao chất lượng dịch vụ, cần đào tạo và sử dụng hướng dẫn viên địa phương để thúc đẩy tương tác và truyền đạt văn hóa bản địa. Các dịch vụ mua sắm nông sản và đặc sản địa phương cần được phát triển để đáp ứng nhu cầu mua sắm của du khách. Các sản phẩm đặc thù như cá mát, mật ong rừng, măng đắng, rượu cần, thịt chua, cùng các sản phẩm khác, mang đậm nét văn hóa địa phương và có thể là điểm nhấn trong trải nghiệm du lịch. Để cải thiện dịch vụ vận chuyển, cần nâng cấp phương tiện vận chuyển, đảm bảo an toàn và tạo trải nghiệm thoải mái cho du khách.

6. Kết luận

Ngày nay, dưới tác động của quá trình hội nhập, đời sống văn hóa của người Thái huyện Quan Sơn đã thực sự thay đổi. Tuy nhiên, sự thay đổi ấy luôn có hai mặt: tích cực và tiêu cực. Để ngăn chặn những tác động xấu, tiêu cực, làm mất đi bản sắc văn hóa riêng của tộc người; mặt khác để giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa của các dân tộc nói chung và người Thái ở Quan Sơn nói riêng trong giai đoạn hội nhập hiện nay thì cần có những giải pháp bảo tồn và phát huy thực sự toàn diện và cụ thể. Bảo tồn và phát huy có hiệu quả các giá trị văn hóa truyền thống là biểu hiện của tinh thần yêu nước, góp phần chống lại sự xâm lăng của văn hóa ngoại lai, làm giàu thêm vốn văn hóa độc đáo và đa dạng của dân tộc Thái nói riêng và của tất cả các tộc người ở Việt Nam nói chung, góp phần phát triển kinh tế gắn với PTDL, nâng cao đời sống cho đồng bào các dân tộc Thanh Hóa nói chung và người Thái huyện Quan Sơn nói riêng. Đây chính là thực hiện tốt tinh thần Nghị quyết Trung ương 5 khóa VIII của Đảng về “xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc”.

Tài liệu tham khảo

Anh, V. (2001). *Tiếp cận văn hoá bản Thái xứ Thanh*. Sở Văn hóa thông tin Thanh Hoá.
Ban Chấp hành Đảng bộ huyện Quan Sơn. (2006). *Lịch sử Đảng bộ huyện Quan Sơn*.
Ban Nghiên cứu và Biên soạn lịch sử Thanh Hóa. (2005). *Văn hoá phi vật thể Thanh Hoá*. Nxb. Thanh Hóa.
Biên, V. V. (2006). *Văn hoá vật chất của người Thái ở Thanh Hoá và Thanh Hoá*. Hà Nội: Nxb. Văn hóa Dân tộc.

Huyện ủy, Hội đồng nhân dân, & Ủy ban nhân dân huyện Quan Sơn tỉnh Thanh Hóa. (2016). *Địa chí huyện Quan Sơn*. Hà Nội: Nxb. Khoa học Xã hội.
Thùy, T. (2014, 21/9). Tục thờ cúng tổ tiên của người Thái. *Báo Thanh Hóa*.
Ủy ban nhân dân huyện Quan Sơn. (2018). *Đề án phát triển du lịch cộng đồng tại huyện Quan Sơn, tỉnh Thanh Hoá đến năm 2025, định hướng đến năm 2030*.

BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HÓA CỦA NGƯỜI THÁI Ở HUYỆN QUAN SƠN, TỈNH THANH HÓA GẮN VỚI PHÁT TRIỂN DU LỊCH

Vũ Thị Dung

Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: vuthidung@dvttdt.edu.vn

Nhận bài: 29/8/2023; Phân biện: 06/9/2023; Tác giả sửa: 07/9/2023; Duyệt đăng: 12/9/2023; Phát hành: 30/9/2023

DOI: <https://doi.org/10.54163/ncdt/209>

Phát triển kinh tế dựa vào du lịch là một trong những chiến lược trọng tâm của mỗi địa phương. Huyện Quan Sơn với hơn 80% dân số là người Thái, nơi có nhiều lễ hội và nét đặc trưng của văn hoá dân tộc Thái. Đặc biệt là lễ hội Mừng Xía đã được công nhận là di sản văn hoá phi vật thể quốc gia... Vì vậy, để phát triển kinh tế trong thời gian tới thì việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hoá của người Thái gắn với phát triển du lịch là nhiệm vụ quan trọng của Ủy ban nhân dân huyện Quan Sơn và các cấp, ngành của tỉnh Thanh Hoá.

Từ khóa: Bảo tồn và phát huy; Giá trị di sản văn hóa; Người Thái; Phát triển du lịch; Huyện Quan Sơn; Tỉnh Thanh Hóa.